

Viziuni

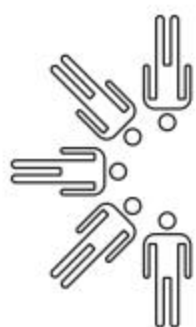
**Note ale seminarului susținut
între 1930 și 1934**

de C.G. Jung

**Coordonat de Claire Douglas
în două volume**

2

Traducere din engleză de
Sofia-Manuela Nicolae
Oana Badea

**MISTERELE
INCONȘTIENȚULUI
COLECTIV**

TREI

Cuprins

Volumul 2

Semestrul de primăvară	719
Prelegerea I. 4 mai 1932	721
Prelegerea a II-a. 11 mai 1932.....	737
Prelegerea a III-a. 18 mai 1932.....	753
Prelegerea a IV-a. 1 iunie 1932	769
Prelegerea a V-a. 8 iunie 1932	788
Prelegerea a VI-a. 15 iunie 1932	803
Prelegerea a VII-a. 22 iunie 1932	820
Prelegerea a VIII-a. 29 iunie 1932	836
Semestrul de toamnă	851
Prelegerea I. 2 noiembrie 1932	853
Prelegerea a II-a. 16 noiembrie 1932	864
Prelegerea a III-a. 23 noiembrie 1932	880
Prelegerea a IV-a. 30 noiembrie 1932	898
Prelegerea a V-a. 7 decembrie 1932	912
Semestrul de iarnă.....	929
Prelegerea I. 18 ianuarie 1933.....	931
Prelegerea a II-a. 25 ianuarie 1933.....	945
Prelegerea a III-a. 1 februarie 1933	961
Prelegerea a IV-a. 22 februarie 1933	976
Prelegerea a V-a. 1 martie 1933	991
Prelegerea a VI-a. 8 martie 1933.....	1006
Semestrul de primăvară.....	1023
Prelegerea I. 3 mai 1933	1025
Prelegerea a II-a. 10 mai 1933.....	1040
Prelegerea a III-a. 17 mai 1933.....	1056
Prelegerea a IV-a. 24 mai 1933.....	1072
Prelegerea a V-a. 31 mai 1933	1088
Prelegerea a VI-a. 7 iunie 1933	1103

Prelegerea a VII-a. 14 iunie 1933	1117
Prelegerea a VIII-a. 21 iunie 1933.....	1133
Semestrul de toamnă.....	1151
Prelegerea I. 4 octombrie 1933	1153
Prelegerea a II-a. 11 octombrie 1933.....	1169
Prelegerea a III-a. 18 octombrie 1933	1188
Prelegerea a IV-a. 25 octombrie 1933	1204
Prelegerea a V-a. 8 noiembrie 1933.....	1220
Prelegerea a VI-a. 15 noiembrie 1933	1237
Prelegerea a VII-a. 22 noiembrie 1933.....	1252
Prelegerea a VIII-a. 29 noiembrie 1933.....	1269
Prelegerea a IX-a. 6 decembrie 1933.....	1285
Prelegerea a X-a. 13 decembrie 1933.....	1299
Trimestrul de iarnă	1315
Prelegerea I. 24 ianuarie 1934.....	1317
Prelegerea a II-a. 31 ianuarie 1934.....	1332
Prelegerea a III-a. 7 februarie 1934	1347
Prelegerea a IV-a. 14 februarie 1934	1363
Prelegerea a V-a. 21 februarie 1934.....	1379
Prelegerea a VI-a. 28 februarie 1934	1394
Prelegerea a VII-a. 7 martie 1934	1408
Prelegerea a VIII-a. 14 martie 1934	1422
Prelegerea a IX-a. 21 martie 1934	1437
Aprilie 1941	1450
Index.....	1451
Apendice: pasaje șterse	1469
C.G. Jung – Opere complete	1471

Semestrul de primăvară

Mai-iunie 1932

Prelegerea I

4 mai 1932

Dr. Jung:

Doamnelor și domnilor: Vom continua să lucrăm cu această lungă serie de viziuni. Vă amintiți cu ce motiv anume ne ocupam la finalul ultimului nostru seminar?

Dl Allemann: Era vorba despre motivul mandalei.

Dr. Jung: Sub ce formă era acel motiv reprezentat?

Dna Sawyer: Sub aceea a orașului alb și a orașului negru.

Dr. Jung: Da, am avut cu ceva timp în urmă simbolul orașului alb aflat în vârful muntelui, iar aici avem orașul negru, aflat dedesubt. Am spus că acest lucru se subsuma celor două principii recurente Yang și Yin, care — trebuie să explic noilor membri — sunt termeni din filosofia chineză clasică. Ele sunt pur și simplu contraste, reprezintă natura paradoxală a tot ceea ce există. De asemenea, reprezintă sursa energiei vii; fără aceste opuse nimic nu trăiește, nimic nu se mișcă; contrastul este sursa energiei.

Am văzut cum inconștientul pacientei noastre a coborât de la principiul Yang la principiul Yin, de sus în jos, iar această întreagă serie de viziuni se preocupă în mod special de extraordinara dificultate a tranziției de la un principiu conducător la altul. Întotdeauna, ideea conducătoare a conștientului sau convingerea religioasă sau filosofică directoare este Yang, deoarece este lumină; strălucește, este diferențiată, apare la suprafața pământului, reprezintă mintea oamenilor. Iar în contrast — și contracarând-o — se află întotdeauna opusul, umbra, întunericul.

În religia creștină există o demonstrație clară a acestui fapt, care se referă în mare măsură la acea diferență uriașă dintre lumină și întuneric; Sfântul Ioan, de exemplu, vorbea despre lumina care îndepărtează întunericul. Religia persană zoroastriană este bazată pe opoziția dintre puterile luminii și puterile întunericului. Și aceeași idee fundamentală, conflictul dintre lumină și întuneric, a fost reluată în maniheism. Deocamdată știm foarte puține despre maniheism, dar ea a fost cândva o religie foarte puternică în Orient și, de asemenea, a ajuns departe în Occident. A fost fondată de Mani, un persan, în secolul al treilea d. Hr. Mai multe expediții germane recente, în special expediția Turfan, au dezgropat o serie de vestigii maniheene în India; a fost descoperită și o traducere a unei cărți maniheene în chineză, ceea ce dovedește că acele idei ajunseseră să fie

cunoscute în zone orientale atât de îndepărtate precum China. În Asia centrală, maniheismul a fost distrus de mahomedanism cam prin secolul al nouălea. În Occident, el a figurat în istoria Bisericii precum o erezie periculoasă, culmea a tot ce era rău și diavolesc, deși era o religie foarte asemănătoare creștinismului. Penetrase chiar și în Franța. Albigenzii, o sectă catară care a înflorit în Sudul Franței începând cu secolul al XI-lea, până când au fost exterminați de cruciați și de Inchiziție două secole mai târziu, erau în mare măsură influențați de maniheism. Și e interesant că acei emisari maniheeni care au venit din Orient erau bulgari. Chiar și acum, în Franța zilelor noastre, găsim o urmă a acestora în cuvântul *bougre*,¹ care provine din *Bulgar*; probabil că, la început, era folosit ca un fel de înjurătură și continuă să fie un termen peiorativ.

Epoca noastră este caracterizată de o idee religioasă sau filosofie pe deplin dezvoltată, iar acest sistem conștient sau *Weltanschauung* trebuie, de asemenea, să se confrunte cu întunericul, căci aruncă o umbră imensă. Și umbra crește; își arată toate laturile, în dezvoltarea extraordinară a puterilor întunericului. O putem vedea în artă, în condițiile sociale, sub tot felul de forme; puterile de dedesubt încearcă să se ridice, iar ceea ce a fost sus coboară. Așa este și în psihicul nostru; desigur că îi rezistăm, ne temem de aceste lucruri, și totuși se întâmplă. Acest proces este evident în viziunile pacientei noastre. Ea se luptă constant cu ceva extrem de puternic, care vine din adâncuri. Uneori cade în acel ceva, alteori scapă de el, dar numai pentru a se reîntoarce la el; după încercări zadarnice de a se agăța de înălțimi, ea cade în străfunduri și mai jos, în lumea subpământeană. Așadar, am remarcat recent că simbolul orașului alb, care este viziunea culminantă a Apocalipsei, viziunea culminantă a împlinirii și a realizării în *Weltanschauung*-ul creștin, este neutralizat, chiar depășit ca forță de orașul negru aflat dedesubt; iar simbolul realizării, mandala, apare acum în culorile și formele lucrurilor abisale. Aceasta înseamnă o inversare completă și am putea conchide că, atunci când a ajuns la o asemenea viziune, pacienta a fost mai mult sau mai puțin prinsă în acea lege inevitabilă, a fost forțată să ia hotărârea de a-și revizui atitudinea sau de a adopta o nouă atitudine care să o ajute să se adapteze la această cădere, la acest fapt inevitabil. Ajungem, acum, la următoarea viziune. Ea spune:

Stăteam lângă mare, privind spre orizont. A apărut un vas și s-a îndreptat către mine.

¹ *Bougre*: cuvânt în limba franceză pentru sodomit (la fel ca și cuvântul *bugger*, din engleză); în argou, reprezintă un termen ironic sau agresiv la adresa unui alt bărbat.

Marea este întotdeauna simbolul inconștientului colectiv, iar faptul de a sta pe mal este o situație simbolică, situație care apare frecvent în vise sau viziuni, însemnând că te afli la marginea lumii conștiente, cum s-ar spune, privind spre distanța infinită sau către cele mai profunde adâncimi ale oceanului. Marea, inconștientul, arată ca o oglindă; nu poți pătrunde în interiorul ei, dar știi că suprafața ei strălucitoare acoperă o imensă profunzime conținând tot soiul de forme misterioase. Iar când stă acolo, ea așteaptă, evident, să se întâmple sau să apară ceva; ea privește în depărtare sau adânc în mare, iar acea privire, din punct de vedere psihologic, declanșează activarea obiectului. E ca și cum din ochiul spiritual al cuiva ar emana ceva care evocă sau activează obiectul viziunii sale.

Verbul englezesc „a se uita la“ nu exprimă acest înțeles, dar germanul *betrachten*, care este echivalent, înseamnă, de asemenea, a lăsa gravidă. *Trächtig* înseamnă a purta, a fi grea cu plod, însărcinată, dar se folosește doar pentru animale, nu pentru ființele umane; o vacă gestantă este *trächtige Kuh*. Așadar, a contempla sau a te concentra asupra unui lucru, *betrachten*, îi conferă obiectului calitatea de a fi însărcinat. Și dacă este însărcinat, ceva va trebui să iasă din el; este viu, produce, se multiplică. Acesta este cazul cu orice imagine din fantasmă; te concentrezi asupra ei, apoi descoperi cât de greu îți este să menții tăcut acel lucru. Devine neliniștit, se modifică, i se adaugă ceva sau se multiplică pe sine însuși; privitorul îl umple cu forța vieții, iar el însuși devine însărcinat.

Chiar și ființele umane se comportă în felul acesta; dacă fixezi serios pe cineva cu privirea, acela devine neliniștit și începe să se miște. Și poți *betrachten*, nu uitându-te, ci așezându-ți mâinile pe un lucru, pe o masă, de pildă, iar dacă ai calitatea de a lăsa lucrurile grele, masa se mișcă. Sau, dacă îți pui degetele pe un pahar, acesta se mișcă în cercuri, iar ceea ce ai proiectat tu în el începe să vorbească; așa se întâmplă când pocnește sau când se rotește masa, vechea șmecherie. Și dacă îți așezi mâinile pe o ființă umană — ca și cum ar fi o masă — și aceea începe să se miște. Îi poți face pe oameni să vorbească într-un mod foarte ciudat, sau să-și miște încolo și înapoi picioarele și brațele. Eu am realizat astfel de experimente și ele sunt deosebit de amuzante. Așadar, dacă vrei să știi ceva de la pacienți, îi fixezi serios cu privirea; atunci, ei presupun că știu totul despre ei, când, de fapt, eu nu știu nimic.

Când pacienta noastră privește marea, ceva ce ea a pus acolo iese afară. Este ca și cum un fel de germene ar fi fost latent în inconștient și apare atunci când ea îl fixează cu privirea. Minte ei conștientă este absolut goală, căci ceea ce este conștient e merit pieirii; nu mai este interesant. Ea privește pur și simplu în spațiul gol — ceea ce numim inconștient —, iar privind acel vid, ceva începe

să se miște și apare vasul. Dar de ce tocmai un vas? De ce nu un animal, vreun pește sau Hidra sau bătrânul de pe fundul mării?

Dna Schlegel: Vasul va aduce ceva de pe un alt mal.

Dr. Jung: Da, aici trebuie să recurgem la naivitate. Un vas este o formă concavă care, în mod natural, conține ceva. Prin urmare, trebuie să presupunem că aici a fost trimis pe mal pentru a aduce ceva. Acum, ea spune: „Pânzele vasului erau negre și pe fiecare pânză era un inel de aur“. Ce moment dramatic sugerează pânza neagră?

Dna Baynes: Tristan așteptând-o pe Isolda.

Dr. Jung: Da, și acolo pânza neagră era de rău augur: semnifica moartea, sfârșitul lui Tristan. Așteptarea lui fusese în van. Este marea poveste de dragoste; așadar, „pe fiecare pânză se afla un inel de aur“ — un inel înseamnă întotdeauna o uniune. Putem merge mai departe și afirma că indică o mandala, dar trebuie să avem răbdare. Ea continuă: „La prora vasului se afla imaginea sculptată în lemn a unei femei“. Un astfel de galion subliniază faptul că vasul este feminin, — de regulă, figura de la prora este feminină — iar aici este o femeie cu pânze negre. Spre ce indică aceasta?

Dna Baynes: Anima neagră, dar ea nu ar trebui să aibă o anima.

Dr. Jung: În cazul unui bărbat ar fi o anima neagră; de fapt, acel vas o aducea pe Isolda, anima lui Tristan, numai că pânzele negre o ascundeau. Dar în acest caz, o femeie presupunându-se că nu are anima, ar fi partea de umbră a pacientei noastre. Vasul ar veni în mod natural din inconștient, căci orașul negru din viziunea anterioară semnifica sinele negru din profunzimi; iar ea, imediat ce privește în inconștient, vede apărând acel vas.

Vasul a eșuat pe plaja de lângă mine, iar eu m-am cățărat înăuntru. Nu se vedea țipenie de om.

Ea este, evident, în situația lui Tristan, iar dacă Isolda ar fi ajuns la timp la Tristan, l-ar fi luat cu ea pe vasul ei. Așadar, această femeie se află aproape în locul bărbatului și, de vreme ce rolul este jucat de ea, animusul ei nu este prezent. Iar faptul că ea se cațără în vasul cu pânze negre înseamnă că acceptă forma de umbră. Ea este precum Kuan Yin, zeița bunătății, care a luat ea însăși forma unui spirit malefic pentru a nu-i înspăimânta pe diavoli atunci când a coborât în iad ca să-i consoleze. Iar pe vas nu se vede nici țipenie de om, pare a fi complet gol; evident, ea e singurul conținut. Continuă: „Am coborât în interiorul vasului și am pătruns într-o cameră decorată în albastru“. Ce înseamnă această coborâre?

Dna Fierz: Ea coboară din nou în părțile inferioare ale corpului său, ca să spun așa.

Dr. Jung: Da, intră în inima întunericului. Există o metaforă în *I Ching*, în hexagrama referitoare la biruirea întunericului; când Yin a atins puterea sa cea mai mare, începe *enantiodromia* și Yang apare din nou. Aici, ea coboară în pânțele navei și pătrunde într-o cameră decorată în albastru. Ce ar indica acest lucru?

Dna Crowley: Ar fi Yang, aflat în legătură cu cerul.

Dr. Jung: Ține de Yang, dar nu este exact Yang, deoarece Yang ar fi o lumină certă, nu o culoare. Care este motivul pentru culoarea albastră a cerului?

Dna Baynes: Vine din straturile dense de aer.

Dr. Jung: Da, straturile de aer sunt întotdeauna albastre precum apa, așa că acest albastru se referă la aer sau la apă și, prin urmare, simbolizează intuiția sau mintea sau spiritul, orice este mai mult sau mai puțin mental, spre deosebire de materia dură, grea. Toate formele de materie mai ușoare, precum gazele, vaporii sau apa, simbolizează latura mai spirituală a naturii. De aceea, în alchimie, substanța volatilă, esența, care se ridică în alambic din corpul dens, greu, încălzit în retortă, era numită *spiritus*. Semnificația originală a cuvântului *spiritus* era respirație, ceva ce are duh; spiritul era un corp subtil sau o suflare de vânt, o pală de aer. Așadar, albastrul se referă la ceva spiritual, în sensul larg al cuvântului original. Dar coborârea în inima întunericului ar însemna coborârea în obscuritate, în materie, în orice se află în contrast cu lumina, unde nu te-ai aștepta nicidecum să găsești ceva spiritual. Cum vă explicați prezența unei încăperi albastre acolo jos?

Dna Crowley: Ar fi din nou ca Yang și Yin, în *Tai-gi-tu*.

Dr. Jung: Da, precum acel simbol format din două siluete ca de pește, peștele alb cu ochiul negru și peștele negru cu ochiul alb. În centrul unui Yin complet dezvoltat se află acel singur punct, care este geamănul lui Yang. Când ziua se află la apogeul ei, în plină amiază, apare geamănul întunericului; așa cum, la miezul nopții, germenul noii zile este deja pe drum. Ea pătrunde în acea cameră, care este germenul noii lumini, și spune: „În centrul camerei se afla o carpetă albă, din blană, pe care stătea încolăcit un șarpe“. Centrul camerei înseamnă chiar esența sa, iar acolo avem carpa albă. De ce nu un covor obișnuit? Și de ce tocmai din blană?

Dna Crowley: Blana a aparținut unui animal, iar covorul ar fi fost făcut de mâna omului.

Dr. Jung: Nu este un animal viu, este o piele de animal prelucrată. Ce fantasmați în legătură cu aceasta?

Dna Baynes: Un urs polar!

Dna Fierz: În germană, am putea spune că este un *abgezogen*.

Dr. Jung: Da, este un animal abstract, deoarece pielea este dată la o parte, este detașată. *Abgezogen* înseamnă ceva dat la o parte, dar înseamnă și ceva distilat sau abstras.

Dna Sawyer: Ar putea fi animalul sacrificat?

Dr. Jung: Ei bine, este un animal care a fost denaturat, a fost jupuit. Dar jupuirea făcea parte dintr-un faimos rit sacrificial. Dumneavoastră, americanii, ar trebui să știți lucrul acesta.

Dna Baynes: În Mexic?

Dr. Jung: În Mexic era jupuit an de an câte un criminal, iar preotul intra atunci în pielea victimei jupuite, reprezentând, astfel, zeul. Semnificația simbolică este aceea că omul trebuie să fie denaturat pentru a ajunge la zeu. În toate religiile există aceeași idee a denaturării omului în favoarea zeului, pentru ca zeul să se poată naște în om sau în martorul puterii sale, al luminii sale. S-ar putea spune că mănăstirile erau instituții excelente pentru jupuire, iar practicile ermiților creștini erau eforturi de a ieși din pieile lor vechi, ca niște omide care, autojupuiindu-se, ar deveni fluturi. E ca și cum l-ai îndepărta pe vechiul Adam, punându-l în locul lui pe Hristos, așa cum spune Sfântul Pavel. Sau este precum ideea negrilor despre cum a apărut moartea pe pământ. Ei credeau că ființele umane fuseseră la început la fel ca șerpii, care-și lepădau pielea o dată pe an, după care primeau o piele nouă, o viață nouă; dar, odată, o femeie bătrână nu a fost atentă și și-a îmbrăcat din nou pielea cea veche, și așa a pătruns moartea în lume. Ideea jupuirii este, de fapt, arhetipală, iar carpeta de blană probabil că se referă la animalul care a fost jupuit, sau la conștiința animală, care a fost transformată într-o conștiință detașată. Dar conștiința animală este o conștiință instinctuală, prin urmare imperativă, o conștiință care este întotdeauna dependentă, întotdeauna în *participation mystique* cu circumstanțele — precum o persoană care nu-și poate imagina nimic din ce nu se află chiar sub nasul său, de exemplu, care nu poate gândi ipotetic, nu poate face presupuneri, nu poate spune ce ar fi făcut „dacă“.

Faptul că cineva a fost capabil să gândească „oare cum ar fi dacă“ a fost începutul tuturor invențiilor umane. Nici pe vremea romanilor nu puteau face asta; romanii nu au descoperit motorul cu aburi, de exemplu, pur și simplu pentru că nu puteau să gândească „oare cum ar fi dacă“; nu-și puteau distrage atenția de la aspectul lucrurilor, de la caracterul lor pur și simplu amuzant sau frumos. Aveau toate cunoștințele necesare pentru a construi un motor cu aburi; de fapt, chiar aveau un fel de motor cu aburi, o jucărioară care se numea bila

lui Heron, dar o luau, pur și simplu, ca pe un lucru amuzant și se opreau acolo. Fusesse construită de Heron, un fizician din Alexandria;² el chiar a inventat un motor cu aburi, dar era numai o curiozitate, cu care se jucau. Așadar, atunci când Galvani³ a văzut picioarele broaștelor sărind, broaște pe care bucătarul le agăța de sârme ce se atingeau din când în când, ar fi putut gândi că era amuzant, iar toți ceilalți ar fi fost de acord cu el și ar fi repetat-o la nesfârșit. Dar Galvani era un om care dobândise o conștiință abstractă, care și-a spus lui însuși: „Oare cum ar fi *dacă*?” Așa că a reușit să construiască primul aparat generator de electricitate. Însă romanii nu au făcut asta. Și, evident, primitivii nu o puteau înțelege, ceea ce ne explică extremul conservatorism al tuturor civilizațiilor primitive. Timp de o sută de mii de ani nu s-a întâmplat nimic nou, absolut nimic. Dar, în momentul în care omul a atins punctul în care s-a întrebat „oare cum ar fi *dacă*”, gândurile lui au devenit detașate, el eliberându-se, astfel, de *participation mystique* și începând să experimenteze. Civilizația este rezultatul acestui proces de detașare din viața individului, dezvoltarea conștiinței, iar acel proces continuă. Orice progres al vieții umane, orice îmbunătățire în ceea ce privește insight-ul și înțelegerea, este un progres în dezvoltarea conștiinței: ești mai conștient, îți poți imagina lucruri care nu există, ești detașat de fapte. Poți inventa *dincolo de* posibilitățile actuale, deoarece îți poți imagina „oare cum ar fi *dacă*”.

De exemplu, imaginați-vă o epidemie de febră tifoidă. După un timp, cineva spune: „Ce ciudat că epidemia izbucnește numai în acest cartier, niciodată în altă parte”. Apoi, oamenii continuă să afirme acest lucru timp de trei sau patru sute de ani, până când apare cineva care spune că trebuie să existe un motiv pentru aceasta. O realizează, își dă seama de asta; își spune, *dacă* întotdeauna izbucnește în acest cartier, trebuie să existe vreun motiv. Apoi, descoperă faptul că o anumită conductă este infectată. El este o ființă cu o conștiință abstractă detașată, care poate trage o concluzie într-un spațiu vid; nu vede vreun mal de partea cealaltă, dar știe că trebuie să fie acolo. Sau poate că există un anumit loc într-un oraș unde se petrece un accident, urmat de altul a doua zi și încă un altul peste o săptămână, mereu în același loc; apoi, oamenii încep să spună că e ciudat că se întâmplă mereu acolo. Dar încă nu se gândește nimeni că trebuie să existe un anumit motiv psihologic. De regulă, ne aflăm atât de mult

² Heron (285–222 î. Hr.), matematician și inventator din Alexandria, care a explicat modul de funcționare a motoarelor cu aburi, a fântânilor, motoarelor cu aprindere și a altor instrumente puse în mișcare prin forța apei, aburului sau aerului comprimat.

³ Luigi Galvani (1737–1798), medic și profesor de anatomie italian, care a întreprins experimente pe broaște, studiind electricitatea, în laboratorul său de la Universitatea Bologna.

în *participation mystique* cu lucrurile, că nu vedem motivul. Astfel de lucruri se întâmplă mereu în psihicul nostru, dar nimeni nu trage vreo concluzie. Tot ce putem face este să ne minunăm. Nimeni nu acordă atenție, pentru că nimeni nu-și dă seama că există un principiu în spatele întregii povești, așa că, probabil, un lucru foarte serios este luat, de mult timp, foarte ușor.

Acum, pacienta noastră este pe cale de a descoperi aici ceva ce acționase, până în acel moment, în întuneric, ceva ce ar explica multe. Acela este șarpele de pe carpeta de blană. Aici este ceva destul de nou. Vedeți, centrul ar fi în mod natural principiul Yang, iar aici centrul Yang este reprezentat de Yin; destul de evident, centrul pare să fie Yin, totuși este acum în locul lui Yang, ochiul întunericului. Cum este posibil acest lucru?

Dna Sawyer: Șarpele reprezintă, de asemenea, cele două sensuri, a merge înainte și înapoi.

Dr. Jung: Ei bine, șarpele este acel lucru care se află în inconștient, deoarece șarpele are sânge rece; acel simbol ar fi localizat undeva în partea inferioară a coloanei vertebrale, loc ce este profund inconștient. De obicei, din cauza faptului că șarpele personifică întunericul, noi presupunem că întotdeauna înseamnă Yin, dar aici vedem că nu este neapărat așa, că Yang poate să însemne și Yin. Aceea este o idee absolut nouă — nu pentru mintea noastră abstractă și intelectuală, cu care putem gândi orice; dar, ca experiență, este o idee nouă faptul că gândirea filosofică, acea gândire care pentru noi este complet strălucitoare și luminoasă, ar putea să fie, în întunecimea conștientului, un șarpe. Principiul Yang ne este perfect cunoscut drept ziua strălucitoare, unde totul este clar și de necontestat, dar faptul că, în întuneric, același lucru poate fi un demon al lumii subpământene este nemaiauzit; însă, practic, prin această formă, asta se arată.

Am întâlnit mulți oameni care, la începutul analizei, luau inconștientul, visele lor, de exemplu, ca pe un fel de imaginație care se derula, dar care, *au fond*, nu însemna nimic. Ei recunosc că se poate, desigur, să ajungă la anumite concluzii; o dorință a fost refuțată din conștient, de exemplu, dar este doar un fel de neglijență, ceva care a căzut sub masă și a dispărut în grămada de gunoi. Dar, conform punctului lor de vedere, este exclus ca inconștientul să poată produce ceva serios, precum un gând conștient. Ei sunt uimiți atunci când inconștientul poate spune ceva pe cont propriu, ceva cu substanță, de care ei nu știau și despre care nu mai auziseră până atunci. Poate fi un lucru minuscul: în timp ce descriu o fantasmă, o imagine li se poate prezenta brusc, de exemplu, sau poate izbucni o voce, spunând ceva neașteptat. Acela este, de obicei, momentul decisiv, experiența care îi copleșește; apoi, ei realizează că inconștientul are, de obicei,

o activitate proprie, care nu este, pur și simplu, o activitate subiectivă, ci ceva precum un obiect independent, care li se opune și este capabil să-i influențeze. Până atunci, ei iau fenomenele psihice drept piese de teatru sau reprezentații mai mult sau mai puțin subiective, toate de origine conștientă. Dar, dintr-o astfel de experiență, ei îl descoperă pe Yang în Yin, ceea ce este o experiență spirituală extraordinară, s-ar putea spune, căci demonstrează într-un mod absolut irefutabil — desigur, nu obiectiv, ci subiectiv — faptul că ceva psihic din propria persoană este viu și nu este „eu”, ci *acela*.

Dr. Reichstein: Nu înțeleg de ce evocați această descoperire a lui Yang în Yin aici. Mie mi se pare doar că amândouă se află în inconștient.

Dr. Jung: Însă prejudecata generală este aceea că toate gândurile noastre încep în conștiință, că sunt fabricate.

Dr. Reichstein: Dar este de-a dreptul evident că nu sunt.

Dr. Jung: Pentru dumneavoastră!

Dr. Reichstein: Așa cum ați explicat, pare să însemne că întregul inconștient ar fi identic cu Yin.

Dr. Jung: Da, aceasta-i presupunerea, că Yin este o simplă umbră a conștientului, că toate fenomenele psihice sunt doar umbre aruncate de lumina conștiinței, iar ele nu au niciun fel de substanță. Prin urmare, atunci când ceva din acea umbră se mișcă, avem de-a face cu o uimitoare descoperire. Este ca și cum mi-aș privi umbra în soare — umbra însoțindu-mă ca de obicei — și apoi, dintr-odată, să văd că ea o ia în direcție opusă. Sau ca și cum, atunci când mă privesc în oglindă, reflexia mea iese din oglindă și pleacă, așa încât eu nu mai pot să mă văd. Mi-am pierdut umbra. Precum acel excelent scenariu de film *The man without a shadow* (*Omul fără umbră*), în care diavolul a plecat cu umbra omului. Umbra este unul dintre simbolurile primitive ale sufletului, deci sufletul omului fusese furat.

Dl Baumann: Cum este în cazul bărbaților? Pot ei descoperi un Yin în Yang? Este diferit?

Dr. Jung: O, nu, este absolut la fel, nu are nimic de-a face cu psihologia personală. Aceasta este psihologia vremurilor noastre, e vorba de ceva care este general uman. Prin urmare, prezintă un anumit interes interpretarea și analiza unor astfel de viziuni care, altfel, dacă ar fi fost numai personale, ne-ar fi plictisit de moarte. Când le citești pentru prima dată, în lipsa elaborării, te impresionează numai caracterul lor subiectiv, care te plictisește dincolo de orice limită. Nu vă pot spune cât de plictisit am fost; sunt teribil de neinteresante. Mă enervau și, mult timp, nu m-am putut atinge de ele. Iar când mi-am spus: acum chiar trebuie să

pătrund în ele, a fost ca și cum aș fi decis să intru într-o cadă cu apă foarte rece la ora șapte dimineața, într-o dimineață înghețată de ianuarie. Numai atunci când reușești să vezi dincolo de stratul subiectiv și personal realizezi că aceste viziuni sunt o expresie a unei probleme foarte generale, că demonstrează aspecte diverse ale dezvoltării inconștientului, pentru a-l aduce cu un pas mai departe în conștiință, cu un pas mai aproape de detașarea conștiinței.

Dr. Baumann: În acea carte la care v-ați referit în ultimul trimestru, *Holiday Omnibus*⁴, există o poveste foarte interesantă. Toată lumea fusese ucisă de erupția unui vulcan, cu excepția unui singur bărbat, care încerca să distrugă tot ce ar mai fi putut rămâne, deoarece dorea să fie singurul. Apoi, în acea lume neagră moartă a apărut o fată, iar ea era singurul punct luminos.

Dr. Jung: Eu nu am privit-o sub acest aspect, dar ar putea fi o paralelă. Într-o lume neagră, Yin, în care orice lumină este moartă, singurul bărbat în viață ar însemna principiul Yang, absolut reprimat. Recomand acea carte. Este, pur și simplu, o colecție de astfel de povestiri; vreau să spun că este același simbolism inconștient, care se naște din spiritul timpului, și care, prin urmare, este de un simbolism foarte ridicat; am putea spune că transmite un mesaj.

Dna Sawyer: Aș dori să întreb dacă acel șarpe nu înseamnă aici mai mult decât însemna înainte, deoarece a apărut de atâtea ori în viziunile ei. De asemenea, și sfinxul i-a spus că drumul era dublu. Înseamnă, de această dată, altceva? Sau este doar o repetiție?

Dr. Jung: Nu este doar o repetiție, căci intră în scenă și toate celelalte pe care le-am discutat despre șarpe; aici, sunt recapitulate. Descoperim întotdeauna că fiecare eveniment, la fel ca în vise, este o recapitulare a tot ceea ce fusese simțit și gândit înainte. Șarpele este de obicei încarnarea principiului Yin, rece, umed, întunecat și așa mai departe, dar îl găsim acum în centrul lui Yang. Așadar, aici șarpele simbolizează acel lucru care este atât Yin, cât și Yang. Care este acela?

Dna Baynes: Funcția transcendentă din psihologia analitică.

Dr. Jung: Iar în filosofia chineză este Tao, unde „da“ și „nu“ sunt aceleași, unde formează un singur simbol reconciliator. Aici, simbolul reconciliator apare în inconștient sub aspectul negativ al șarpelui, care confirmă încă o dată straniul fapt că lucrurile din Yang sunt contracarate de un principiu care pare negativ, dar care totuși, în realitate, este cel mai important lucru, pentru că generează unirea opuselor, Tao.

⁴ Vezi *Viziuni* volumul I, prelegerea din 10 februarie 1932, n. 6.

Dl Baumann: În *The Serpent Power*⁵, sunt menționați doi șerpi; unul reprezintă principiul Yang, iar celălalt reprezintă principiul Yin.

Dr. Jung: Aceia sunt *Idā* și *Pingalā*, două linii șerpuite care merg de la *muladhara* până la nări.

Dl Baumann: Dar există o diferență clară.

Dr. Jung: Da, modul lor de a se mișca este, de fapt, o demonstrație a acțiunii perechilor de opuse.

Dr. Curtius: Dragonul chinezesc este tot un principiu Yang.

Dr. Jung: În China, multe lucruri sunt exact opusul a ceea ce sunt pentru noi. Pentru noi, dragonul ar fi Yin, dar în China este pozitiv, celest, simbolul lui Yang; în timp ce simbolul lui Yin este tigrul.

Acum, când șarpele reprezintă Tao, înseamnă o anumită stare a lui Tao. În timpurile foarte de demult, ideea de Tao a fost extrasă dintr-un principiu feminin legendar, de asemenea dintr-un fel de dragon sau de șarpe, dar, mai târziu, acea idee originală a fost pierdută în elaborarea filosofică a conceptului de Tao. Lao Zi, care a trăit în secolul al șaselea î.Hr., vorbea despre natura feminină a lui Tao — era mama; îl numea, de asemenea, spiritul văii, și spunea că natura lui Tao era ca apa, comparându-l cu șerpuitul curs al râului care curge pe fundul văii. Și spunea că Tao, la fel ca apa, căuta întotdeauna locul cel mai adânc și, cu o certitudine infailibilă, îl găsea. Aceasta arată că imaginea originală era încă prezentă în mintea lui. Ea aparținea unui timp foarte îndepărtat, iar acea idee particulară de Tao a dispărut; aici, însă, apare din nou. Dar în ce condiție trebuie să se afle Tao atunci când este reprezentat de șarpe?

Dra Hannah: Inconștientă.

Dr. Jung: Da, șarpele reprezintă întotdeauna condiția inconștientă; este doar o vertebrată inferioară, cu sânge rece, și, prin urmare, trebuie să se afle undeva în vecinătatea sistemului *sympaticus*, cel cu sânge rece. La această pacientă, Tao este încă într-o formă inconștientă; este perceput de o intuiție bine dezvoltată, dar e departe de a face parte din psihicul ei conștient. Așadar, se poate spune că astfel de viziuni sunt, de fapt, anticipări ale lucrurilor care aparțin, probabil, unui viitor îndepărtat. Ele nu sunt încă reale în sensul de conștientă, nu-i influențează viața conștientă. Acestea sunt viziuni ale unor lucruri care s-ar putea întâmpla,

⁵ De Arthur Avalon, pseudonim al lui Sir John Woodroffe (1865–1936). Jung și-a extras informațiile despre yoga kundalini din *The Serpent Power (Shat-chakra-nirupana and Paduka-panchaka, Tantric Texts, 7* [Londra, 1919]), cartea tradusă și coordonată de acesta; vezi mai ales OC 9/1, OC 12 și prelegerile lui Jung despre yoga kundalini (vezi *Viziuni*, volumul 1, Introducere, n. 1).

dar nu este deloc sigur că se vor întâmpla. A avea o astfel de viziune este ca și cum ai vedea vârful unui munte printr-un telescop, dar tot trebuie să parcurgi șaiszeci de kilometri pe jos pentru a atinge măcar baza muntelui.

Evident, ea nu a realizat că șarpele avea vreo semnificație specială și, în consecință, a plecat. Spune: „Am încercat să gădesc pe cineva, dar în jurul meu era numai tăcere și pustiu“. Ea nu acordă nicio atenție șarpelui, acel simbol central cel mai important; pentru ea, nu este nimic altceva decât un șarpe încolăcit pe carpeta de blană. Ea caută o ființă umană și, după ce a căutat în van, spune:

M-am apropiat de șarpe și l-am lovit cu piciorul. S-a îndepărtat cu o mișcare imperceptibilă. (Normal!) Eu am ridicat carpeta de blană și am văzut că ascundea o placă gravată aflată pe podea.

Ea ia acest simbolism la modul obiectiv, fără să știe ce este un aranjament semnificativ; îl îndepărtează cu piciorul, iar apoi descoperă ceva sub el. De obicei, așa se întâmplă în viață. Dacă am putea pur și simplu să deschidem ochii la începutul vieții noastre și să citim semnele pe care le-am întâlnit mai întâi, dacă am putea să ne oprim și să ne contemplăm visele, am afla despre întregul parcurs al vieții noastre. Dar nici pe departe; noi dăm cu piciorul acelui lucru și nu înțelegem nimic. Poate că descoperim mai târziu anumite semne și încercăm încă o dată, încet și cu atenție, și poate că, la finalul vieții, începem să înțelegem începutul; observăm că, dacă am fi înțeles cutare și cutare lucru, viețile noastre ar fi fost complet diferite. Când ai urmărit viețile oamenilor de la început la sfârșit, când știi ce s-a întâmplat cu acei oameni și ce au întâlnit ei mai întâi pe calea vieții, îți dai seama că ar fi putut prevedea multe lucruri din acele prime experiențe.

În *Cartea tibetană a morților*⁶ este redat un fapt straniu, și anume că, după moarte, mortul percepe Lumina Clară, Trupul Divin al Adevărului, *Dharmakāya*. Dar lumina este atât de orbitoare, încât mortul își întoarce, de obicei, capul și se mulțumește cu lumini mai slabe, mai mici, mai încețoșate, care sunt iluzii. Cu toate acestea, fiecare pas conține posibilitatea întoarcerii la lumina albă, dacă el recunoaște că acelea sunt iluzii. Altfel, la finalul întregii serii de iluzii, el întâlnește din nou fantasmăle concepției și nașterii, după care dispare într-un pântec și este născut din nou. Vedeți, este aceeași idee; dacă morții ar putea să

⁶ Vezi *Viziuni*, volumul 1, prelegerea din 3 martie 1931, n. 4.